Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 4, Sayı 8, 2006, 575-584

Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar Üzerine Yapılmış Tezler

Zeki TAŞTAN*

Bu makalede, Türk edebiyatında bugüne kadar tarihî romanlar üzerine yapılmış olan tezlerin tespiti ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Makale, iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümü Türk edebiyatında tarihî romanlar üzerine yapılmış müstakil çalışmalar teşkil edecektir. İkinci bölüm ise tarihî romanlardan hareketle farklı konuları ele alan çalışmalara ve Türk edebiyatında tarihî romancı olarak tanınmış yazarlar ve onlarla ilgili hazırlanan tezlere ayrılmıştır. Sonda ise yazımıza konu olan tezlerin listesi verilecektir.[1]

Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar Üzerine Yapılmış Müstakil Tezler

Türk edebiyatında konuyla ilgili yapılmış dört müstakil doktora tezi tespit edebildik. Bunlardan ilki, Hülya Argunşah'ın hazırladığı doktora çalışmasıdır.[2] Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'ne bağlı olarak Prof. Dr. İnci Enginün'ün danışmanlığında yürütülen bu tez, başlangıcından 1990 yılına kadar Türk edebiyatında Türk tarihi ile ilgili yazılan tarihî romanları ve romancıları ele almaktadır.

* Yard. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

1 Çalışmamıza kaynak olan en önemli veri Yüksek Öğretim Kurulu tez katalogudur. Ayrıca Türkiye'deki üniversitelerin tez katalogları da taranmıştır. Yine de tüm üniversitelerimizde tarihî romanlarla ilgili yapılmış olan tezlerin bütününe ulaşabildiğimizi söylemek zordur. Sosyal Bilimler sahasında anabilim dalları yanında birim dallarında yapılan tezlerle ilgili bir merkezin olmayışı, Yüksek Öğretim Tez Kataloğu'na da bütün tezlerin gitmeyişi bu konudaki çalışmaları ve özellikle de henüz hazırlanma aşamasında olan tezlerin tespitini güçleştirmektedir. Bu yüzden makalemizde Türk edebiyatında tarihî romanlarla ilgili tamamlanmış olan lisans üstü tezler üzerinde durulacaktır. Çalışmamızın bütününde konuyu daha fazla dağıtmamak maksadıyla Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet gibi farklı dönemlerde yayımlanmış romanlar üzerine hazırlanmış tezler veya benzer tarzdaki çalışmaları ele alan ya da Ahmet Midhat Efendi gibi birkaç tarihî roman kaleme almış yazarlar hakkında yapılan monografi ve biyografiler veyahut da onun romanları ve romanlarında işlediği hareketle farklı konulara eğilen dolayısıyla direkt olarak tarihî romanları konu almayan tezler de inceleme dışında tutulmuştur.

2 Hülya Eraydın Argunşah, "Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihi İle İlgili)", Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 1990, 432 s.

Hülya Argunşah tezinde; başlangıcından 1990 senesine kadar Türk tarihi ile ilgili yayımlanmış telif tarihî romanları tespit etmeye çalışmıştır. 'Giriş' 'İnceleme' ve 'Sonuç' olarak düzenlenen çalışmanın 'Giriş'inde; tarihî romanın tarifi ve edebiyattaki yeri üzerinde durulmuş, 'İnceleme' bölümünde tarihî roman yazarları (doğum tarihlerine göre) tek tek sıralanarak, her isim altında bazı romanlar kısaca tanıtılmış, 'Sonuç'ta ise tanıtım ve tespitlerden çıkan neticeyle birlikte, konularına (devirlere) ve neşir tarihlerine göre romanların bir dökümü verilmiştir.

Bu konuda yapılmış ikinci doktora tezi İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak Kâzım Yetiş danışmanlığında Zeki Taştan tarafından hazırlanır.[3] Taştan, tezinde, Türk edebiyatında başlangıcından 1950 yılına kadar Türk tarihi ile ilgili yayımlanmış bütün tarihî romanları incelemeye çalışmıştır.

Taştan'ın çalışması; 'Ön Söz' ve 'Giriş' dışında 'Özet', 'Zaman', 'İnsan', 'Mekân', 'Bakış Açısı' başlıklı beş ana bölüm ile 'Sonuç' ve 'Bibliyografya' kısımlarından meydana gelmektedir.

'Giriş'te başlangıcından 1950 senesine kadar Türk edebiyatında genel manasıyla 'roman'ın daha sonra tarihî romanın tarihsel gelişimi verilmeye çalışılmıştır. Kronolojik neşir tarihlerine göre 'Özet'lerin verildiği Birinci Bölümün ardından 'Zaman' başlıklı İkinci Bölüm gelmektedir. Burada, teorik anlamda zaman meselesi ele alındıktan sonra tespit edilen tarihî romanlardaki zaman boyutu işlenir. Üçüncü Bölüm, romanların mekân açısından incelenmesine ayrılmıştır. Dördüncü Bölüm, çalışmanın en ağırlıklı kısmını oluşturur. Kendi içinde farklı başlıklara ayrılan (Romanda ve Tarihî romanda İnsan-Kahramanlar, Tarihî Olmayan Yaratma Şahıslar, Tarihî Şahsiyetler; Cinsiyetlerine, Milliyetlerine, Eğitim Ve Öğretim Durumlarına, Sosyal Durum ve Konumlarına, Mesleklerine Göre Kahramanlar) bu bölümde, öncelikle teorik bilgiler verilmiş ve daha sonra romanlarda yer alan *insan-kahraman* unsurunun özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Beşinci Bölüm, 'bakış açısı'na ayrılmıştır. Burada da önce konuyla ilgili teorik bilgi verilmiş ardından da romanlar bu bakımdan incelenmiştir.

Türk edebiyatında tarihî romanlar üzerine yapılmış diğer müstakil doktora çalışması yine Kâzım Yetiş danışmanlığında öğretim elemanı İsmail Karaca tarafından hazırlanmıştır.[4] 2005 yılında tamamlanan çalışma, 1951-1960 yılları arasında yayımlanmış bütün tarihî romanların incelenmesini amaçlamaktadır. Tez, 'Önsöz' ve 'Giriş'ten sonra dört ana bölümden meydana gelmektedir: 'Zaman', 'Mekân', 'Şahıslar' ve 'Bakış Açısı'. Zaman bölümünde romanlar öncelikle işledikleri devirlere göre sınıflandırılmış ve daha sonra romanlardaki zaman konusu ele alınmıştır. Tezin 'Mekân' bölümünde ilk önce romanlarda ele alınan coğrafyanın ve şehirlerin genel olarak tespiti yapılmış ve daha sonra elde edilen malzeme kategorize edilerek romanlardaki mekânların bütün özellikleri işlenilmeye çalışılmıştır. Tezin ağırlık noktasını teşkil eden 'Şahıslar' başlıklı bölüm, 'Tarihî Şahsiyetler, Yaratma Şahsiyetler, Cinsiyetlerine Göre Kahramanlar, Eğitim Durumlarına Göre Kahramanlar' vs. şeklinde alt başlıklar altında ele alınır. Tezin 'Bakış Açısı' başlıklı Dördüncü Bölümünde kısaca, romanlarda kullanılan

3 Zeki Taştan, "Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi İle İlgili, 1871-1950)", Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 2 cilt, 2000, 1330 s.

4 İsmail Karaca, "Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi İle İlgili, 1951-1960)", Doktora tezi, 3 cilt, 2005.

anlatım teknikleri hakkında bilgi verildikten sonra incelenen romanlarda yazarların kullandıkları anlatım yöntemleri üzerinde durulmuş, ayrıca yazarların, romanlarda ele aldıkları olaylar veya şahıslar hakkındaki olumlu ya da olumsuz düşünceleri, yorumları ve verilmek istenen mesajlar gösterilmeye çalışılmıştır.

Türk edebiyatında tarihî romanlar üzerine yapılmış son müstakil doktora çalışması yine Kâzım Yetiş danışmanlığında tamamlanır. Ramazan Topdemir'in hazırladığı çalışma, 1961-1970 yılları arasında yayımlanmış bütün tarihî romanların incelenmesini amaçlamaktadır. Bu çalışmada da Taştan ve Karaca'nın takip ettiği yöntem tercih edilmiştir.[5]

Nermin Öztürk'ün Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığı çalışmayı da buraya dahil edebiliriz. Öztürk'ün Prof. Dr. Sadık K. Tural başkanlığında hazırladığı "Tarihî Romanlar ve XIX. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirilmesi" başlıklı tezi,[6] 1992 yılında tamamlanır. 'İçindekiler' ve 'Giriş'ten sonra Birinci Bölümde 'Ana Çizgileriyle Romanlar', İkinci Bölümde 'Eserlerde Bakış Açısı' üzerinde durulur. Giriş'te, 'Tarih ve Roman Münasebeti', 'Tarihî Roman Türü ve İlk Örnekleri'nin açıklandığı tezde, Ahmet Midhat Efendi'nin *Yeniçeriler*, Namık Kemal'in *Cezmi* ve İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın *Sabih* romanları incelenmiştir.

Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar Üzerine Yapılmış Müstakil Olmayan Tezler

Tarihî romanlarla bağlantılı olarak hazırlanan tezlerin önemli bir kısmı İttihat ve Terakki, Millî Mücadele ve yakın dönemi(ni) konu alan romanlar ve tarihî roman yazarları üzerinedir.[7] Bu konuda ilk çalışma tespit edebildiğimiz kadarıyla Mehmet

5 Ramazan Topdemir, "Konusunu Türk Edebiyatından Alan Tarihî Romanlar (1961-1970)", Doktora tezi, 2 cilt, İstanbul Üniversitesi, 2005.

6 Nermin Öztürk, "Tarihî Romanlar ve XIX. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1992, 162 s.

7 Herhangi bir romanın tarihî roman sayılıp sayılmaması hususunda dünya edebiyatlarında olduğu gibi ülkemizde de bir uzlaşmanın olduğunu söylemek zordur. Tartışmanın öncelikli ayağını daha çok romanlardaki anlatma ve yazma zamanları arasındaki farkın tespiti teşkil etmektedir. Türk edebiyatında bu konu daha çok yakın çağı konu alan romanların tasnifinde problem oluşturur. Meselâ Millî Mücadele hareketini işleyen bazı romanlar, bir araştırıcıya göre tarihî roman kategorisine dahil edilirken bir diğeri aynı eseri tarihî roman sınıfına sokmaz. Yahut da bazı yazarlar, aynı eseri herhangi bir tasnife tâbi tutmadan değerlendirmektedirler. Kimileri de o tür eserin müellifini tarihî romancı kategorisine dahil ederler; bunlar, Halide Edip (Baran Dural, *Edebiyatımızın Üvey Evlâdı Tarihî Roman*, İstanbul, 1991, s. 13; Reha Oğuz Türkkan, "Bir Tarihî Romanın Hikâyesi", *Türk Edebiyatı*, Kasım 1999, c. XXVII, sy. 313, s. 25) ve Yakup Kadri (Kurtuluş Kayalı, 'Türkiye'de Tarihsel Roman Ya Da Tarihe Duygusal Bakmak', *Argos*, Aralık 1988, sy. 3, s. 168) gibi yazarları da tarihî romancı olarak zikrederler. Bazı araştırıcılar, sadece tarihî konu aldıkları için aradaki zaman mesafesine bakmadan da değerlendirmede bulunurlar. Bu araştırıcılar, *Vurun Kahpeye* (Halide Edip, 1923), *Dikmen Yıldızı* (Aka Gündüz, 1928), *Acılar (*Agah Sırrı Levent, 1928), *Halâs* (Mehmet Rauf, 1930) gibi eserleri de tarihî roman sınıfına dahil edebilmektedir. Biz bu makalemizde öncelikle tarihî roman ve romancılar üzerinde müstakil veya dolaylı yollardan yapılan çalışmaları esas almakla birlikte bu konuda yapılan tartışmaları da dikkate alarak Millî Mücadele'yi konu alan romanlar üzerine yapılan müstakil tezleri de inceleme ve değerlendirmeye aldık.

Özer'e aittir. 1923-1950 yıllarında İzmir gazetelerinde tefrika edilmiş Milli Mücadele ile ilgili romanlar üzerinde doktora tezi yapan Özer,[8] çalışmasını üç ana bölüme ayırır: 'Merkezinde Milli Mücadelenin Yer Aldığı Romanlar', 'Milli Mücadelenin Fon Teşkil Ettiği Romanlar' ve 'Milli Mücadele'nin Bir veya Birkaç Motif Hâlinde Geçtiği Romanlar'. Araştırıcı bu bölümlerde birçoğu kitaplaşmamış 17 roman üzerinde durur. Ahmet Kıymaz ise 2001 yılında tamamladığı doktora tezinde, 1928-1946 yılları arasında yayımlanan ve konusu esas itibariyle savaş ve askerlik olan Türk romanlarında, dünya savaşları, Milli Mücadele ve Ağrı Dağı İsyanının yansıma biçimlerini ve belgesellik özelliklerini araştırır.[9] Beş bölümden meydana gelen tezin Birinci Bölümünde tespit edilen romanların roman tekniği, İkinci Bölümde Birinci Dünya Savaşını anlatan romanların tarihî olaylarla ilişkisi, Üçüncü Bölümde Milli Mücadele Dönemini anlatan romanların tarihî olaylarla ilişkisi, Dördüncü Bölümde Esat Mahmut Karakurt'un *Dağları Bekleyen Kız* adlı romanın tarihî olaylarla ilişkisi ve son bölümde de yine adı geçen yazarın *Ankara Ekspresi* adlı romanının tarihî olaylarla ilişkisi incelenir. Ahmet Doğu'nun hazırladığı doktora tezi ise: "Cumhuriyet Devri Türk Romanında İttihat ve Terakki" başlığını taşıyor.[10] İki ana bölümden oluşan tezin Birinci Bölümünde İttihat ve Terakki dönemini konu alan romanların (*Mahşer*, *Hüküm Gecesi*, *Sinekli Bakkal*, *Bir Sürgün*, *Üç İstanbul*, *İstanbul'un Bir Yüzü*, *Sultan Hamit Düşerken*, *Yorgun Savaşçı*, *Pertev Bey'in Üç Kızı*, *Kurt Kanunu*, *Yol Ayrımı*, *Dersaadet'te Sabah Ezanları*) özellikleri verildikten sonra bunlar konu ve şahıslar açısından incelenir. İkinci Bölümde ise romanlardaki İttihatçılara bakış açısı değerlendirilmiştir. Prof. Dr. Birol Emil yönetiminde Esat Can'ın hazırladığı "Milli Mücadele Romanında İç Cephe" başlıklı doktora tezi ise 1998 yılında tamamlanmıştır.[11] Çalışmada Milli Mücadele ile ilgili roman kaleme alan Mehmet Rauf, Halide Edip, Midhat Cemal, Ercüment Ekrem, Yakup Kadri, Reşat Nuri gibi çoğu cumhuriyet döneminde yaşamış 22 yazarın 40 romanı incelenmiştir. Tezin 'Romanlar' başlığını taşıyan ana bölümünde yazarlar adı altında romanların özetleri geniş bir şekilde verildikten sonra romanlardaki 'konu', 'özet' ve 'zaman' üzerinde kısaca durulmuştur. Konuyla alakalı olarak ise 2 yüksek lisans tezi yapılmıştır. Arzu Şener, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İnkılap Tarihi Bilim Dalında, Millî Mücadele'nin toplumsal romana yansımalarını; Nuray Yazıcıoğlu ise Atilla İlhan'ın romanlarında İttihat ve Terakki'yi araştırmışlardır.[12]

Muharrem Kaya'nın Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde 1999 yılında tamamladığı "Romanlarımızda Türk Destanlarının Devamı" başlıklı dok-

8 Mehmet Özer, "İzmir Gazeteleri (1923-1950)'ndeki Milli Mücadele Romanları Üzerinde bir Araştırma", Doktora tezi, Ege Üniversitesi, 1995, 283 s.

9 Ahmet Kıymaz, "1928-1946 Arası Yayımlanan Türk Romanlarında Dünya Savaşları, Milli Mücadele ve Ağrı Dağı İsyanı'nın Yansıma Biçimleri ile Belgesellik Özellikleri", Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, 2001, 585 s.

10 Ahmet Doğu, "Cumhuriyet Devri Türk Romanında İttihat ve Terakki", Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 1997, 436 s.

11 Esat Can, "Milli Mücadele Romanında İç Cephe", Doktora tezi, Trakya Üniversitesi, 1998, 1023 s.

12 Arzu Şener (Ekşioğlu), "Kurtuluş Savaşı'mızın Toplumsal Romanımıza Yansımaları", Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans tezi, 1999, 141 s.; Nuray Yazıcıoğlu, "Atilla İlhan'ın Romanlarında İttihat ve Terakki", Çukurova Üniversitesi, 1998, 184 s.

tora çalışmasında[13] ise mitoloji ve destanla ilgili teorik bilgi verildikten sonra Türk edebiyatında Oğuz Kağan, Atilla, Battal Gazi ve Köroğlu'nu konu alan tarihî romanlar ile eşkıya destanları ve destanla bağlantılı diğer romanlar üzerinde durulmuştur.

Türk edebiyatında tarihî roman üzerine yapılmış müstakil olmayan diğer yüksek lisans tezleri ise sırasıyla Gazi Üniversitesi'nde Mehmet Saim Kaptan[14] ve Aysel Öztürk;[15] Ankara Üniversitesi'nde Cengiz Karataş[16] ve Boğaziçi Üniversitesi'nde Şenel Gerçek[17] tarafından hazırlanmıştır. Bunlar içinde sadece Aysel Öztürk'ün tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Ana Bilim Dalı, Tarih Öğretimi Bilim Dalı'nda, diğer tezler ise ilgili üniversitelerin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı bilim dallarında yapılmıştır.

Mehmet Saim Kaptan'ın "Tarihî Romanımız Açısından Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi (1071-1345)" başlıklı çalışması, bu konudaki ilk yüksek lisans tezidir. 1988'de tamamlanan tez, üç ana bölümden meydana gelir. 'Tarihî Gerçekliğin Edebileştirilmesi ve Edebiyatta Tarihî Bilginin Yeri' başlıklı ilk bölümde teorik bilgiler verilir. İkinci Bölümde Selçuklular devrini işleyen tarihî romanların ana çizgileriyle vak'aları, tarihî zemini, konuları ve ana fikirleri, zamanları ve kişileri incelenir. Üçüncü Bölüm Osmanlı Beyliği'nin devlet olmaya yöneliş zeminini işleyen romanların benzer şekillerde tahliline ayrılmıştır. Araştırıcı, tezin Giriş'inde ise 'tarih', 'edebiyat', 'edebi eser', 'roman', 'gerçek-hakikat' konularında açıklamalarda bulunur.

Aysel Öztürk'ün tezi ise, tarihî romanı eğitim yöntemleri açısından değerlendiren ilk yüksek lisans çalışmasıdır. Çalışmada, tarih öğretiminde tarihî romanların kullanılması yönteminin öğrenci başarılarına etkisinin boyutları incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ilk öğretimin 6. sınıflarından dört şube seçilmiş, bunlardan ikisine düz anlatım; diğer iki sınıfa da tarihî romana dayalı tarih öğretimi yöntemleri uygulanmıştır.

Cengiz Karataş tarafından 2003'te tamamlanan "Türk Romanında Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Sürecine Yaklaşım" başlıklı tezde 15 roman incelenir. Tezin 'Giriş'inde, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili tarihsel çerçeve oluşturulmaya çalışılır. Birinci Bölüm, 'Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Etkin Rol Oynayan Zümreler'; İkinci Bölüm, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Etkin Rol Oynayan Temel Faktörler'; Üçüncü Bölüm, "Osmanlı Devleti'ni Kuran Beylere Yaklaşım Tarzı' başlıklarını taşır.

Türk edebiyatında müstakil olmayan tarihî roman tezlerinin diğer bir kısmını tarihî roman yazarlarıyla ilgili hazırlanan bilimsel çalışmalar teşkil etmektedir. Türk edebiyatında birçok tarihî roman yazarı olmasına karşın tespit edebildiğimiz kadarıyla bunlar içinde sadece Kemal Tahir, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Bekir Büyükarkın

13 Muharrem Kaya, "Romanımızda Türk Destanlarının Devamı", Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 1999, 290 s.

14 Mehmet Saim Kaptan, "Tarihî Romanımız Açısından Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi (1071-1345)", Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1988, 460 s.

15 Aysel Öztürk, "Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Kullanılması", Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans tezi, 2002, 195 s.

16 Cengiz Karataş, "Türk Romanında Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Sürecine Yaklaşım", Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2003, 320 s.

17 Şenel Gerçek, "Türk Romanında Tarihin Yeniden Kurgulanışı", Yüksek Lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 1998.

ve Feridun Fazıl Tülbentçi üzerine tezler yapılmıştır. Nilay Işıksalan'ın Kemal Tahir'in tarihî romanları üzerine yaptığı doktora tezi[18] bu konuda yapılan ilk çalışmadır. Tezde Kemal Tahir'in tarihî romanları (*Devlet Ana*, *Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu*, *Yorgun Savaşçı*, *Kurt Kanunu*, *Yol Ayrımı*, *Hür Şehrin İnsanları*, *Bir Mülkiyet Kalesi*) genellikle tarihî, kültürel, sosyal ve siyasî konu ve temalar çerçevesinde tek tek incelenir. Araştırıcı tezin Giriş'inde Kemal Tahir'in tarihsel roman anlayışı üzerinde durur. Kemal Tahir'in romanları üzerine yüksek lisans çalışması yapan Özlem Fedai ise ondaki tarih ve toplum konuları üzerinde yoğunlaşır.[19]

Necati Sepetçioğlu üzerine ise iki doktora tezi hazırlanmıştır. Bunlardan ilki Ethem Çalık'a aittir.[20] Çalık, Sepetçioğlu üzerine hazırladığı monografide hayatı, eserleri, görüşleri gibi yazarla ilgili birçok konuyu kapsamlı ve etraflı olarak incelemiştir. 'Eserleri' başlıklı Üçüncü Bölümde, Sepetçioğlu'nun romanlarına da genişçe yer veren Çalık, onun tarihî romancılığı ve tarihî roman hakkındaki görüşlerini aktardıktan sonra 'Dünkü Türkiye Dizisi'nde yer alan 12 (*Kilit*, *Anahtar*, *Kapı*, *Konak*, *Çatı*, *Üçler Yediler Kırklar*, *Bu Atlı Geçide Gider*, *Geçitteki Ülke*, *Darağacı*, *Ebem Kuşağı*, *Sabır*, *Gece Vaktinde Gündönümü*)- Kıbrıs ile ilgili 1 (*Sabır Ağacı*) ve Çanakkale ile ilgili 3 (*Ve Çanakkale 1, 2, 3*); Ebu Hanife (*Kutsal Mahpus-Ebu Hanife*) ve Yunus Emre (*Benim Adım Yunus Emre*) ile ilgili birer romanını tek tek inceler. Daha sonra romanlardaki tema ve motiflere de ayrıca yer verir. Nesrin Zengin ise Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye Dizisi'nde yer alan tarihî romanlarını gençlik edebiyatı ve eğitim değerleri açılarından inceler.[21] Çalışma, gençlerde tarihî ve millî bilinci uyandırma, insanî değerleri aşılama, vatan sevgisi, anadil sevgisi, ahlâk, sosyal hayat ve estetik bakımlardan eğitme amacı taşımaktadır. Çalışma ayrıca tarihî romanlara eğitim değerleri açısından yaklaşan ilk doktora tezi olması yönünden de dikkat çekmektedir.

Seyfi Erdoğan'ın Bekir Büyükarkın'ın hayatı ve eserleri üzerine hazırladığı yüksek lisans çalışmasının İkinci Bölümünde, yazarın tarihî romanları, ele aldıkları devirler itibariyle (Osmanlı'nın kuruluşu, Yıldırım Beyazıt ve Fetret devri, XVI.-XX. yüzyılın ilk yarısıyla ilgili romanlar) incelenir.[22]

Kanat Moldatayev'in Feridun Fazıl'ın tarihî romanları üzerine hazırladığı yüksek lisans tezi, konuyla ilgili tespit edebildiğimiz son çalışmadır.[23] Araştırıcı, Tülbentçi'nin romanlarını işledikleri devirlere göre (Osmanlı'nın kuruluşu, Yıldırım Beyazıt ve Fet-

18 Nilay Işıksalan, "Kemal Tahir'in Tarihî Romanları Üzerine Bir İnceleme", Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 1990, 415 s.

19 Özlem Fedai (Durmaz), "Kemal Tahir'in Romanlarında Tarih ve Toplum", Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1998, 511 s.

20 Ethem Çalık, "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri", Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, 1993, 429 s.

21 Nesrin Zengin, "Gençlik Edebiyatı ve Eğitim Değerleri Açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye Dizisindeki Tarihî Romanlarının İncelenmesi", Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, 2000, 703 s.

22 Seyfi Erdoğan, "Bekir Büyükarkın'ın Hayatı ve Eserleri", Yüksek Lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 1999, 191 s.

23 Kanat Moldatayev, "Feridun Fazıl Tülbentçi'nin Tarihî Romanları", Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2002, 283 s.

ret, Osmanlı'nın yükselme devri ile ilgili romanları vs.) ve Türk denizcilik tarihi ile ilgili olarak iki ana başlık altında ele alır. Romanlar, 'Konu', 'Bakış Açısı', 'Vak'a', 'Zaman ve Mekân', 'Kişiler', 'Dil ve Üslup' açılarından tek tek incelenir.

Sonuç

Türk edebiyatında Türk tarihi ile ilgili yazılmış tarihî romanlara dair müstakil çalışmaların en önemlisi doktora tezleridir. Bu konuda yapılmış dört çalışma mevcuttur. Bunlardan biri İnci Enginün, diğerleri ise Kâzım Yetiş danışmanlığında hazırlanmıştır. İlk olarak başlangıcından 1950; ardından 1951-1960; daha sonra 1961-1970 yılları arasında yayımlanmış olan tarihî romanlarla ilgili hazırlanan doktora tezlerini yürüten Kâzım Yetiş, bugün de İlknur Tatar'a 1971-1975 sürecindeki tarihî romanlar üzerinde doktora tezi yaptırmaktadır.

Türk edebiyatında Türk tarihini konu alan tarihî romanlar üzerine hazırlanan müstakil doktora çalışmalarında iki yöntemin kullanıldığını görmekteyiz. Enginün'ün danışmanlığında Argunşah'ın hazırladığı tez, genel olarak Türk edebiyatında tarihî roman yazarlarının ve romanlarının tespitine ve içlerinden bazı romanların farklı yönlerden incelenmesine yönelik bir çalışmadır. Oldukça geniş bir zaman dilimini içerdiği için doğal olarak bütün tarihî romancıların tespiti ve bütün romanların incelenmesi yapılamamıştır. Taştan, Karaca ve Topdemir'in hazırladıkları tezlerde ise incelenen dönemlerdeki bütün tarihî romanlara ulaşılmaya çalışılmış ve tespit edilen romanlar zaman, mekân, insan ve bakış açısı gibi noktalardan kapsamlı olarak tahlil edilmişlerdir.

Türk edebiyatında bu konuda hazırlanan müstakil olmayan tezlerden önemli bir kısmı doktora çalışmalarıdır. Bunlar içinde de Millî Mücadele ve İttihat Terakki'yi konu alan romanlarla ilgili yapılan çalışmalar ilk sırayı oluşturmaktadır. Bu çalışmalarda kullanılan yöntem öncelikle romanların tespitine ve tek tek incelenmesine yöneliktir. Diğer bir yöntem ise romanların belli başlıklar altında belli bir kompozisyon şeklinde incelenmesidir. Bu konuda Aysel Öztürk'ün tezi ise tarihî romanları tarih öğretimi açısından inceleyen ilk çalışmadır.

Türk edebiyatında tarihî roman yazarları içinde sadece Kemal Tahir, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Bekir Büyükarkın ve Feridun Fazıl Tülbentçi'nin tarihî romanları incelenmiştir. Türk edebiyatında birçok tarihî romancı olmasına karşın bunlar içinde sadece dört yazarın ele alınması bu sahada önemli bir boşluğun olduğunu göstermektedir. Kemal Tahir ve Sepetçioğlu üzerine yapılan tezler de farklı yöntemleri kullandıkları için kendi sahalarında özgün çalışmalardır. Ethem Çalık'ın Sepetçioğlu üzerine hazırladığı monografide ele aldığı yazarın 'Dünkü Türkiye Dizisi'ndeki tarihî romanlarını, Nesrin Zengin de ayrı bir doktora çalışması olarak inceler. Ancak Zengin, konuyu eğitim değerleri açısından incelemesiyle Çalık'tan ayrılır.

Türk edebiyatında onlarca tarihî romancı ve yüzlerce tarihî roman yer almaktadır. Bunların bütününün nitelikli yazarlardan ve romanlardan oluştuğunu söylemek oldukça zordur. Ancak eldeki mevcut tablo, nitelikli yazar ve romancılar üzerinde de yeterli çalışmaların yapılmadığını göstermektedir.

Kaynakça

Argunşah (Eraydın), Hülya, "Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihi İle İlgili)", Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 1990.

Can, Esat "Milli Mücadele Romanında İç Cephe", Doktora tezi, Trakya Üniversitesi, 1998.

Çalık, Ethem, "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri", Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, 1993.

Doğu, Ahmet, "Cumhuriyet Devri Türk Romanında İttihat ve Terakki", Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 1997.

Erdoğan, Seyfi, "Bekir Büyükarkın'ın Hayatı ve Eserleri", Yüksek Lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 1999.

Fedai (Durmaz), Özlem, "Kemal Tahir'in Romanlarında Tarih ve Toplum", Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1998.

Gerçek, Şenel, "Türk Romanında Tarihin Yeniden Kurgulanışı", Yüksek Lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 1998.

Işıksalan, Nilay, "Kemal Tahir'in Tarihî Romanları Üzerine Bir İnceleme", Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 1990.

Kaptan, Mehmet Saim, "Tarihî Romanımız açısından Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi (1071-1345)", Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1988.

Karaca, İsmail, "Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi İle İlgili, 1851-1960)", Doktora tezi, 3 cilt, 2005.

Karataş, Cengiz, "Türk Romanında Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Sürecine Yaklaşım", Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2003.

Kaya, Muharrem, "Romanımızda Türk Destanlarının Devamı", Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 1999.

Kıymaz, Ahmet, "1928-1946 Arası Yayımlanan Türk Romanlarında Dünya Savaşları, Milli Mücadele ve Ağrı Dağı İsyanı'nın Yansıma Biçimleri ile Belgesellik Özellikleri", Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, 2001.

Moldatayev, Kanat, "Feridun Fazıl Tülbentçi'nin Tarihî Romanları", Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2002.

Özer, Mehmet, "İzmir Gazeteleri (1923-1950)'ndeki Milli Mücadele Romanları Üzerinde Bir Araştırma", Doktora tezi, Ege Üniversitesi, 1995.

Öztürk, Aysel, "Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Kullanılması", Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans tezi, 2002.

Öztürk, Nermin, "Tarihî Romanlar ve XIX. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1992.

Şener (Ekşioğlu), Arzu, "Kurtuluş Savaşı'mızın Toplumsal Romanımıza Yansımaları", Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 1999.

Taştan, Zeki, "Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi İle İlgili, 1871-1950)", Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 2 cilt, 2000.

Topdemir, Ramazan, "Konusunu Türk Edebiyatından Alan Tarihi Romanlar (1961-1970)", 2 cilt, Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 2005.

Yazıcıoğlu, Nuray, "Atilla İlhan'ın Romanlarında İttihat ve Terakki", Yüksek Lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, 1998.

Zengin, Nesrin, "Gençlik Edebiyatı ve Eğitim Değerleri Açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye Dizisindeki Tarihî Romanlarının İncelenmesi", Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, 2000.

Dissertations on the Historical Novels in Turkish Literature

Zeki Taştan

Abstract

The first samples of the historical novel in Turkish literature were produced after the Turkish Renaissance as exemplified by Namık Kemal's *Cezmi* (1883) and some of the novels of Ahmet Midhat Efendi. The scientific dissertations on the 'historical novels', on the other hand, appeared much later than the publication of *Cezmi*. The first dissertation on the historical novels in Turkish Literature was conducted by Hülya Argunşah in 1990. This was followed by the work of Zeki Taştan, who analyzed these novels with respect to time, setting, characterization, and point of view in addition to providing the summary of eighty-one historical novels published between 1871 and 1950. Since then, an approximate number of twenty-five MA theses have been conducted. While some of these works are specific studies focusing on the writers of the historical novels, some others are separate ones related to the field. However, when the existence of many historical novelists and hundreds of historical novels is taken into consideration, the distance taken in the field appears insufficient.

Key Words: Historical Novel, Namık Kemal, Ahmet Midhat Efendi, Kemal Tahir, *Cezmi*.

Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar Üzerine Yapılmış Tezler

Zeki Taştan

Özet

Türk edebiyatında tarihî romanın ilk örneklerini Tanzimat'tan sonra görmeye başlarız. Namık Kemal'in *Cezmi*'si (1883) ve Ahmet Midhat Efendi'nin bazı romanları türün ilk örnekleridir. Konuyla ilgili bilimsel çalışmalar ise *Cezmi*'nin yayımlanmasının üzerinden uzun bir zaman geçtikten sonra ortaya çıkar. Türk edebiyatında tarihî roman konusunda ilk doktora tezi 1990'da Hülya Argunşah tarafından yapılır. İkinci doktora tezi Zeki Taştan tarafından hazırlanmıştır. Taştan, bu çalışmada, 1871-1950 yılları ara-

sında yayımlanmış 81 tarihî romanın özetini verdikten sonra romanları, zaman, kişiler, mekân ve bakış açısı noktalarından inceler. Bu konuda daha sonra yaklaşık 25 yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bu tezlerden bazısı konuyla ilgili müstakil çalışmalar bazısı da tarihî roman yazarları hakkında yapılan spesifik çalışmalardır. Ancak Türk edebiyatında pek çok tarihî romancı ve yüzlerce tarihî roman olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda bu çalışmaların tatmin edici olmadığını söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Tarihî Roman, Namık Kemal, Ahmet Midhat Efendi, Kemal Tahir, *Cezmi*.